

یخ رابطه ایران و عربستان آب می‌شود؟

پادشاه عربستان شخصا و به‌طور رسمی از رئیس‌جمهور ایران برای شرکت در مراسم حج امسال دعوت به عمل آورده و برخی خبرگزاری‌ها از پذیرفتن این دعوت از سوی حسن‌روحانی خبر داده‌اند.

پادشاه عربستان شخصا و به‌طور رسمی از رئیس‌جمهور ایران برای شرکت در مراسم حج امسال دعوت به عمل آورده و برخی خبرگزاری‌ها از پذیرفتن این دعوت از سوی حسن‌روحانی خبر داده‌اند. دعوتی که از آن به نخستین نشانه‌های آب شدن یخ‌های روابط تهران - ریاض تعبیر می‌شود.

روابط ایران و عربستان در طول 34 سالی که از انقلاب می‌گذرد فرازو نشیب‌های فراوانی را به‌خود دیده که البته سهم نشیب آن بیشتر بوده و تنها در مقاطعی کوتاه 2 کشور روابط دوستانه را به‌معنای واقعی آن تجربه کرده‌اند، چرا که از همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، نگرانی از صدور انقلاب شیعی موجب بروز موجی از هراس و نگرانی در میان اعراب و ازجمله عربستان سعودی و در پی آن واکنش‌های منفی این کشورها نسبت به انقلاب اسلامی ایران شد.

همین نگرانی‌ها موجب شد تا تنها 2 سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، کشورهای عرب منطقه با ابتکار عربستان سعودی به تشکیل شورای همکاری خلیج فارس اقدام کنند و بعدها هم در ماجرای جنگ تحمیلی عراق علیه ایران آثار همین نگرانی در رویکردها و کمک‌های مالی و سیاسی برخی از کشورهای عربی خلیج فارس به‌ویژه عربستان سعودی مشهود بود.

با این حال در مقاطعی از دوران صدارت هاشمی و خاتمی روابط 2 کشور ایران و عربستان و به تبع آن سایر کشورهای عربی منطقه رو به بهبود گذارد و با اندکی مسامحه می‌شد از آن به بهار روابط ایران و عربستان تعبیر کرد. ورود امیرعبدالله ولیعهد پادشاهی سعودی به تهران در آذر 1376 - یعنی چندماه پس از روی کار آمدن دولت اصلاحات در ایران - برای شرکت در اجلاس سران کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را می‌توان نقطه اوج روند رو به بهبود مناسبات سیاسی 2 کشور در دهه 70 دانست.

اما به تدریج روابط ایران و کشورهای عربی به تاراج خزان رفت و حتی براساس اسنادی که بعدها ویکی لیکس منتشر کرد عربستان از آمریکا خواسته بود تا با حمله نظامی به پرونده هسته‌ای ایران خاتمه دهد. بدین‌ترتیب نگرانی اولیه اعراب از صادرات انقلاب شیعی به کشورهای عربی منطقه در این دوران جای خودش را به ایران هراسی جدید با محوریت دستیابی ایران به انرژی هسته‌ای داد.

در این میان، افزایش نقش ایران در افغانستان، لبنان، فلسطین و به‌ویژه عراق هم در تشدید رقابت همیشگی این دو کشور بی‌تأثیر نبود، چرا که ایران و عربستان همواره به‌عنوان 2 کشور و 2 قدرت تأثیرگذار جهان اسلام، در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس مطرح بوده‌اند و هر کدام بنا به دلایل مشابه و متفاوت، نقشی برتر برای خود در روند تحولات منطقه‌ای قائل بودند و افزایش نفوذ ایران در سطح منطقه که همزمان شده بود با خروج مصر و عراق به‌عنوان 2 رقیب سنتی از دایره این رقابت می‌توانست توازن قوا در منطقه را دچار تغییراتی کند که به مذاق عربستان خوش نمی‌آمد. حتی 5 سفر احمدی‌نژاد به عربستان هم که در نوع خود رکوردی عجیب محسوب می‌شد و هرگز با پاسخ درخور مقامات عربستانی مواجه نشد نتوانست به آب شدن یخ‌های روابط 2 کشور بینجامد.

آخرین سفر محمود احمدی‌نژاد مربوط می‌شد به مردادماه سال گذشته که برای شرکت در اجلاس سران کشورهای اسلامی صورت گرفت؛ سفری که تنها یک‌ماه بعد و در جریان اجلاس سران کشورهای عضو جنبش عدم‌تعهد در تهران از سوی دولت عربستان در سطح قائم‌مقام وزیر امور خارجه پاسخ داده شد. حالا اما احمدی‌نژاد از ریاست‌جمهوری رفته و با آمدن حسن روحانی بار دیگر امیدها برای بهبود روابط 2 کشور زنده شده است.

اتفاقا روحانی عربستانی‌ها را به‌خوبی می‌شناسد، زیرا با آنها مذاکره کرده و نخستین توافقنامه امنیتی جمهوری اسلامی را نیز در سال 1377 با آنها به امضا رسانده است. او حتی در نخستین کنفرانس مطبوعاتی پس از انتخابات ریاست‌جمهوری با یادآوری این نکته بر اهمیت روابط دوستانه و برادرانه با عربستان تأکید کرد و گفت که «#171؛ با عربستان هم برادر هستیم و قبله‌گاه مسلمانان در آن کشور است و ما رابطه بسیار نزدیک منطقه‌ای فرهنگی و تاریخی داریم و صدها ایرانی در سال برای زیارت خانه خدا به آن کشور سفر می‌کنند و اتباع سعودی هم به ایران سفر می‌کنند»؛

انگار قرار است یک‌بار دیگر سفر حج به داد روابط 2 کشور برسد. پس از پالس‌های مثبتی که 2 طرف در قالب پیام تبریک و انتخاب علی شمخانی که از او به‌عنوان «#171؛ معمار بهبود روابط تهران با ریاض»؛ در دوران گذشته یاد می‌کنند، حالا عبدالله بن عبدالعزيز، پادشاه عربستان سعودی از روحانی برای حضور در موسم حج دعوت کرده و شبکه المیادین هم مدعی شده که رئیس‌جمهور ایران با وجود فشرده‌گی برنامه‌هایش و سفر هفته آینده به نیویورک این دعوت را پذیرفته است. با این احوال مقامات رسمی کشورمان

اعلام کرده‌اند که از قطعیت سفر روحانی به عربستان بی‌اطلاع هستند.

با این حال هرچند نشانه‌های اولیه از آب شدن یخ‌های روابط میان 2 کشور حکایت دارند، نباید فراموش کرد که 2 کشور در حال حاضر اختلاف نظرهای آشکاری در موضوعات مهم منطقه‌ای دارند و هر کدام، از طرف‌های متفاوتی در بحرین، عراق، لبنان و سوریه حمایت می‌کنند و این موضوعات در کنار ریشه‌های تاریخی شکاف میان 2 کشور، می‌توانند به مثابه سرعت‌گیری در فرایند بهبود روابط تلقی شوند.